

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสถานภาพทางคุณภาพการศึกษาของประเทศกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต ความรู้ความสามารถของเด็กไทยโดยเฉลี่ยอ่อนลงทั้งในด้านการบวณการคิดสังเคราะห์ การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา รวมถึงการขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านลักษณะนิสัยใฝ่รู้ นอกจากนี้เด็กไทยยังมีปัญหาด้านพฤติกรรม ความมีคุณธรรมจริยธรรม ความปลอดภัยทั้งในด้านร่างกายและจิตใจอยู่ในภาวะเสี่ยง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 25) โดย นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมการกระทำผิดส่วนใหญ่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากนักเรียนในสายอาชีพ ดังปรากฏเป็นข่าวในสื่อต่าง ๆ ให้พบเห็นทั้งทาง หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์การยกพวกทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกันของนักเรียนระหว่างสถาบัน ความก้าวร้าวทางกริยาวาจา ประพฤติตนเป็นนักเลง อันธพาล การมั่วสุมเล่นการพนัน การกระทำผิดทางเพศตลอดจนการเสพติดสิ่งเสพติด ฯลฯ พฤติกรรมร้ายแรงเหล่านี้บ่งชี้ว่าความรุนแรงมากขึ้นส่งผลให้เกิดความสูญเสียทรัพย์สิน อนาคตทางการศึกษาหรือรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต สร้างความเดือดร้อนให้กับบุคคลผู้เกี่ยวข้องและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังทำให้ภาพพจน์ของนักเรียนอาชีวะและสถาบันการศึกษาดูต่ำไปด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสถาบันการศึกษาในสายอาชีวะต่างพยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การเรียกผู้ปกครองมาพบกับทางโรงเรียน การให้นักศึกษาเข้ารับการศึกษาฝึกความสามัคคีความมีระเบียบวินัยในค่ายทหาร การใช้มาตรการการลงโทษตามกฎหมาย แม้กระทั่งสั่งปิดโรงเรียนเป็นการชั่วคราว แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและเป็นการแก้ที่ปลายเหตุ ผู้เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในตัวปัญหาและขาดการวางแผนเพื่อป้องกันเหตุการณ์ในระยะยาว

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาพบว่า แนวทางแก้ไขปัญหานี้ควรใช้วิธีการป้องกันไม่ให้กลุ่มนักเรียนใช้ความรุนแรงหรือมีพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก้าวร้าวให้เป็นพลังสร้างสรรค์ภายใต้การร่วมมือกันของครอบครัว โรงเรียนและชุมชนด้วยการพิจารณาแก้ไขที่สาเหตุการเข้าร่วมกลุ่มกันสร้างปัญหาของนักเรียนเหล่านั้น ฮอชฮาสและซุซ่า (Hochhaus & Sousa, 1988, p. 13) กล่าวว่า การเข้าร่วมกลุ่มของเด็กวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงประเภทใดก็ตามมีสาเหตุมาจากความต้องการได้รับการคุ้มครอง การได้รับการยอมรับและเห็นความสำคัญ

รวมทั้งทำให้ชีวิตมีความตื่นเต้น ดังนั้นนักเรียนเหล่านี้จึงต้องแสดงพฤติกรรมหลายลักษณะเพื่อให้กลุ่มยอมรับและชื่นชม แม้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกจะสร้างความเคียดแค้นให้กับตนเองและสังคมก็ตาม จากการศึกษาของวิลล สุวรรณมณี (2527, หน้า 78 - 83) เกี่ยวกับมโนภาพของกลุ่มนักเรียนอาชีวะที่มี พฤติกรรมก้าวร้าวพบว่าพวกเขารู้สึกว่าภาพพจน์ของตนเองอยู่ในระดับต่ำ รู้สึกมีปมด้อย ขาดการยอมรับจากสังคม การได้รับคำตำหนิจากครู ผู้ปกครองทำให้การรับรู้คุณค่าแห่งตนเองลดน้อยลง สอดคล้องกับคำกล่าวของนวลศิริ เปาโลหิตย์ (2542, หน้า 27) ที่ว่าสมาชิกในกลุ่มเสี่ยงมักเป็นเด็กที่เรียนอ่อน มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ คิดว่าตนเองไม่สามารถเอาดีทางใดทางหนึ่งได้ ไร้คุณค่า ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีแต่แม่เลี้ยงดูตน ขาดการเอาใจใส่จากทางบ้าน ถูกเลี้ยงดูภายใต้การใช้ความรุนแรง ไม่มีผู้ให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาทุกข์ร้อน การเข้ากลุ่มจึงเป็นสิ่งที่เติมเต็มในความรู้สึกที่ขาดหายของผู้ปกครองทางจิตใจเหล่านี้

การแก้ปัญหาเด็กวัยรุ่นกลุ่มดังกล่าวจึงควรใช้วิธีการเติมเต็มในสิ่งที่ขาด ส่งเสริมให้เขา รู้จักแสวงหาคคุณค่าในตนเอง นวลศิริ เปาโลหิตย์ (2542, หน้า 27) ได้เสนอแนะกิจกรรมอันเป็นแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ การฝึกทักษะการกล้าปฏิเสธสิ่งไม่ถูกต้อง (assertiveness skills) การสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็ก (developing life skills) และการเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง (self esteem) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกกิจกรรมต้องเน้นการเพิ่มความมีคุณค่าหรือความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคล เพราะในทางจิตวิทยามีความเชื่อว่าวัยรุ่นที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะมีความรู้สึกรักตนเอง ไม่พาดตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นการทำลายตนเองหรือบุคคลอื่น ดังงานวิจัยของโอดส์ (Olds, 1985, pp. 160 – 161) ที่พบว่า หากปลูกฝังให้คนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เขาจะมีคุณลักษณะที่น่าชื่นชม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก รู้สึกว่าตนมีคุณค่า มีไหวพริบและไม่กระทำการสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของตนเอง เช่น การเสพสิ่งเสพติดทั้งปวง หรืออาจกล่าวได้ว่าความภาคภูมิใจในตนเองนำไปสู่การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ ความภาคภูมิใจในตนยังเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่น ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีอุปนิสัยร่าเริง มีความวิตกกังวลต่ำ ปรับตัวได้ดี อยากรู้อยากเห็น มีความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนดี ซื่อสัตย์ต่อตนเองและมีแนวโน้มที่สัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย (McCandless, 1967, pp. 203 – 204) ความภาคภูมิใจในตนเองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมเชิงบวก (Coopersmith, 1967, p. 243)

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความภาคภูมิใจในตนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน โดยเฉพาะในวัยรุ่นอายุระหว่าง 13 – 21 ปี เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากที่สุดทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และทฤษฎีเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow, 1970) พบว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการ

ภาคภูมิใจ (esteem need) สูงกว่าช่วงวัยอื่น และระยะวัยรุ่นยังเป็นระยะที่ตนเองมีการตรวจสอบและประเมินค่าตนเองด้านกายภาพ สังคมและอารมณ์โดยสังเกตจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและบุคคลสำคัญในสังคม (Burns, 1979, p. 173) ถ้าวัยรุ่นได้รับการส่งเสริมและพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้อยู่ในระดับสูงแล้วย่อมเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์และแสดงพฤติกรรมที่คำนึงถึงของสังคมและประเทศชาติมากขึ้น

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นคุณลักษณะภายใน (latent trait) ของบุคคลมีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คุณลักษณะภายในดังกล่าวเป็นตัวแปรแฝงหรือตัวแปรองค์ประกอบที่ไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง แต่สามารถตรวจวัดหรืออ้างอิงได้ทางอ้อมจากข้อมูลของตัวแปรสังเกตได้ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยในการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้นแบ่งออกเป็นวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย (2542, หน้า 150) ให้ข้อคิดเห็นว่าเทคนิค EFA มีข้อบกพร่องและจุดด้อยอยู่มากเนื่องจากเป็นเทคนิควิธีที่มีรูปแบบการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ผลการวิเคราะห์ในแต่ละวิธีการไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งมีข้อดกลงเบื้องต้นที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง อาทิเช่น ข้อดกลงเบื้องต้นที่ว่าด้วยตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวเป็นผลจากองค์ประกอบร่วม (common factors) ทุกตัว ส่วนที่เป็นความคลาดเคลื่อนของตัวแปร (unique factors) ไม่มีความสัมพันธ์กันและในบางครั้งสเกลองค์ประกอบเกิดจากการสุ่มตัวแปรที่ไม่น่าจะมีส่วนประกอบร่วมกัน EFA จึงเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่ไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงว่าข้อมูลที่ได้นั้นจะเป็นไปตามข้อดกลงเบื้องต้นหรือไม่ ลองก์ (Long, 1983, p. 12) จึงเรียกเทคนิค EFA ว่า GIGO model (Garbage In an Garbage Out model) ซึ่งหมายถึงความไม่มีคุณค่าหรือประโยชน์ทางงานวิจัย ต่างจากเทคนิคการวิเคราะห์แบบ CFA ซึ่งเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีข้อดกลงเบื้องต้นสมเหตุสมผลมากกว่าเทคนิค EFA พร้อมทั้งมีการตรวจสอบโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ได้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ทำให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตพบว่ามีการศึกษาองค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ EFA เพียงขั้นตอนเดียวเท่านั้น ผลการวิเคราะห์อาจไม่สามารถอธิบายคุณลักษณะภายในของบุคคลได้อย่างครอบคลุมถูกต้องทั้งหมดดังนั้นผู้วิจัยสนใจศึกษาองค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งนอกจากจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบ EFA ในขั้นตอนการสำรวจองค์ประกอบแล้วยังใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ CFA ในการยืนยันองค์ประกอบที่ได้อีกด้วย ภายใต้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ทฤษฎีความภาคภูมิใจในตนเองของนักจิตวิทยาหลาย ๆ ทฤษฎีมาสนับสนุนการกำหนดเงื่อนไขบังคับ (constraints) ในการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตลอดจนมีการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่ชัดเจน ผลการวิเคราะห์

องค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองภายใต้การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีพื้นฐานทฤษฎีรองรับการวิเคราะห์ ตลอดจนการใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์ที่มีความแกร่งจะทำให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบและแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองที่มีชัดเจนตรงตามสภาพจริงมากที่สุด ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้นำข้อความรู้ที่ถูกต้องไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองแก่นักศึกษาอาชีวศึกษาช่างอุตสาหกรรมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปี 3 สาขาช่างอุตสาหกรรม
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปี 3 สาขาช่างอุตสาหกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ได้องค์ประกอบที่สามารถอธิบายความภาคภูมิใจในตนเองได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องเป็นไปตามสภาพการณ์ปัจจุบันและสภาพจริงของกลุ่มนักศึกษา สาขาช่างอุตสาหกรรม
2. ได้แบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถนำไปใช้วัดระดับความภาคภูมิใจในตนเองของนักศึกษาสาขาช่างอุตสาหกรรม
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนอาชีวศึกษาช่างอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาองค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองตามแนวคิดของคูเปอร์สมิท (Coopersmith, 1981) บาร์รี (Barry, 1988) และโป๊ป (Pope, 1988) ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้าน

- การยอมรับตนเอง
- การมีความสามารถ
- ความสำนึกแห่งตน
- การยอมรับของครอบครัว

- การยอมรับของสังคม
- การมีคุณธรรม
- บุคลิกภาพแห่งตน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 สาขาช่างอุตสาหกรรม ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2545 ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี จาก 11 สถาบัน จำนวน 3,168 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,000 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความภาคภูมิใจในตนเอง (self - esteem) หมายถึง สภาวะทางความรู้สึกของบุคคลซึ่งเกิดจากการพิจารณาตัดสินความมีคุณค่าและการกระทำของตนตามทัศนคติหรือค่านิยมที่ตนเองยึดถือและจากบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อตนทั้งในแง่บวกและแง่ลบ แสดงออกมาในรูปของความเชื่อมั่น การยอมรับในความสามารถ ความมีคุณค่าและความสำคัญของตนเองที่มี ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเอง

1.1 การยอมรับตนเอง (approval or self regard) เป็นความรู้สึกที่แสดงออกถึงความพึงพอใจในความเป็นตัวเอง อยู่บนพื้นฐานของการประเมินตนเองในทุก ๆ ด้าน รับรู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริง สะท้อนถึงความรู้สึกเห็นคุณค่าที่บุคคลมีต่อตนเองโดยแยกออกเป็น 2 มิติ คือ

- การยอมรับตนเองทางบวก (positive self regard) เป็นความรู้สึกจากการประเมินตนเองโดยสะท้อนทัศนคติด้านบวกที่มีต่อตน

- การยอมรับตนเองด้านลบ (negative self regard) เป็นความรู้สึกจากการประเมินตนเองโดยสะท้อนทัศนคติด้านลบที่มีต่อตน

1.2 ความเชื่อมั่น (confidence) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่แสดงออกถึงความมั่นใจในความสามารถและการกระทำของตนเอง สามารถเผชิญอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ด้วย ความมั่นใจ ปรับตัวได้ดี ใ้กล้าปกป้องกันตนเองน้อยและสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ความสำเร็จแห่งตน (self achievement) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนในด้านความสำเร็จทางวิชาการหรือการประสบความสำเร็จในเรื่องอื่น ๆ ตามทักษะที่ตนถนัดภายใต้เป้าหมายและความคาดหวังที่กำหนดโดยตนเองหรือบุคคลรอบข้าง

1.4 การยอมรับของครอบครัว (family self regard) เป็นความรู้สึกถึงการมีความสำคัญในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว เป็นผู้ที่บุคคลในครอบครัวเห็นคุณค่า ให้การยอมรับความคิดเห็นและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับสมาชิกในครอบครัว ดำรงตนอยู่ในครอบครัวอย่างมีความสุข

1.5 การยอมรับของเพื่อน (interpersonal self regard) เป็นความรู้สึกถึงการมีความสำคัญในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในสังคม เช่น กลุ่มเพื่อน บุคคลอื่น ๆ มีปฏิสัมพันธ์ การสมาคม แสดงความคิดเห็นเป็นที่ยอมรับในสังคม สามารถปฏิบัติตนในฐานะผู้นำ เป็นผู้ที่บุคคลรอบข้างให้ความสำคัญ ให้ความเคารพในสิทธิและหน้าที่และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 การมีคุณธรรม (virtue) เป็นความรู้สึกของบุคคลทางนามธรรม แสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่แสดงถึงความสนใจในศีลธรรม ปฏิบัติตนสอดคล้องกับจริยธรรม ค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณี มีการแสดงออกถึงความคิดที่ดีถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2. องค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึงตัวแปรแฝงความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักศึกษาที่พัฒนามาจากการรวมตัวแปรสังเกตได้และถ่วงน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

3. นักศึกษา หมายถึงผู้เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม ชั้นปีที่ 3 แบ่งออกเป็น แผนกช่างยนต์ แผนกช่างกล แผนกช่างก่อสร้าง แผนกช่างไฟฟ้า แผนกช่างอิเล็กทรอนิกส์ แผนกช่างเชื่อมโลหะและแผนกอุตสาหกรรมเกษตร ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในจังหวัดชลบุรี